

Markéta Nováková

Stopy v porcelánu v Bechyni

12. 1. – 30. 3. 2025

Inspirace hrdějovickou kameninou, typickou pro jihočeskou keramiku, vyznačující se světlou kameninou s malovanými stylizovanými květy v modré barvě nebo v hnědé variantě, se stala základem nového dekoru.

Oblast jihu Čech poskytovala vhodné zdroje hlín pro rozvoj keramického řemesla od nepaměti. Zvláště lokality kolem obcí Hrdějovice, Úsilné a Hosín jsou známé kvalitními ložisky různých typů hlín umožňujících vznik točené keramiky a v pozdějším období také lité kameniny. Dostupnost materiálu byla také jedním z důvodů vzniku státní keramické školy, dnes Střední uměleckoprůmyslové školy v Bechyni v roce 1884, tehdy pod vlivem celoevropského hnutí *Arts and Crafts*.

Období podpory a rozvoje ruční řemeslné výroby se postupně přeměnilo na výrobu průmyslovou, manufakturní. O téměř dvě dekády později po založení odborné keramické školy se rozjíždí výroba hrdějovické keramiky, a to stavbou nové hrncírny v roce 1900. O rok později ji zakladatel tradice Josef Štěpánek (1866–1928) odkupuje. Po vyučení v Kasejovicích u otce Karla Štěpánka (1834–1914) se vydal do USA, kde pět let nabíral zkušenosti. Původní hrncírnu proměňuje v moderní provoz s 28 zaměstnanci, který obstojí svými výrobky i mimo domácí trhy. Jedním z důležitých pilířů úspěchu byla nejen dlouhodobá zkušenost, ale také schopnost hledat ideální postupy i jakosti hlín vhodné pro daný typ výrobků, a s tím spojené změny v technologiích. Vznikl tak typ nádobí *Durit* s vysokou teplotní

odolností a jemným střepelem, který se začal vyrábět v roce 1928.

Výrobu přebírají ve stejném roce synové Josef Štěpánek ml. (1904–1984) a Karel Štěpánek (1910–1993), kterým se produkce v meziválečném období nejen podaří udržet, ale dále zavádí technologické novinky do výroby a expandují na zahraniční trhy. Tehdy se ustálil pojem pro specifickou dekoraci kameniny „hrdějovická keramika“. Následující válečná a poválečná léta nepřináší šťastné období jen pro tuto manufakturu. Po zestátnění výroby bratrů Štěpánků v roce 1950 se sortiment omezil na méně kvalitní výrobky typu květináčů a kvasných nádob. Zboží s modrým malovaným dekorem je vyráběno pouze v omezené míře. Přesto bylo nabízeno po několik dekád ve specializovaných prodejnách skla a keramiky také v hnědé variantě a těšilo se značné oblibě.

V současné době je opět výroba obnovena. Podařilo se tak udržet tradici a také povědomí o kulturním dědictví jižních Čech. Hrdějovická keramika se těší zasloužené pozornosti. Svědčí o tom mimo jiné i ocenění za obnovení a udržení tradiční keramické výroby, které získal provozovatel firmy *Hrdějovická keramika* Zdeněk Malena z rukou jihočeského hejtmána Martina Kuby v červnu 2024.

Markéta Nováková absolvovala Fakultu užitého umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem v *Ateliéru keramiky a porcelánu* vedeného doc. ak. soch. Pavlem Jarkovským (v bakalářském stupni studia) a v *Ateliéru keramiky* na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě (v magisterském stupni). Zde dokončila i doktorské studium v témže ateliéru u doc. ak. soch. Ivici Vidrové. Na VŠVU od roku 2009 působí nejprve jako asistentka, potom jako odborná asistentka v *Ateliéru keramiky* u doc. Mgr. A. Daniela Piršče, kde obhájila docenturu, a v současné době vede *Přípravný kurz keramiky* a *Katedru užitého umění*. Kromě pedagogické činnosti se věnuje výstavní a kurátorské činnosti, ale i vlastní designérské tvorbě. Symptomatické pro její tvorbu je pečlivé hledání finálního tvaru, až určitá geometrická strohost. Prolínání se pevných, převážně sevřených kónických tvarů, rozrušovaných řezy, dekorem, či strukturou a naturálními motivy. Právě struktura, její poznávání, prozkoumávání v různých materiích a následné přenášení a multiplikování v porcelánu přináší originální, autorskou cestu. Její tvorba je zastoupena ve sbírkách na Slovensku, v Čechách i v zahraničí (např.: Polsko, Argentina).

Výstavy - výběr:

- 2024 - *Ceramics Art Avenue Gallery*, Taoxichan, Jingdezhen, Čína
- 2024 - *Life-giving porcelán*, Markéta Nováková, Galerie Muzea berounské keramiky, Beroun, CZ
- 2024 - *Český porcelán tři století*, Uměleckoprůmyslové museum v Praze, CZ
- 2023 - *NÁDOBA, PODOBA, DOBA*, Galéria Statua, Bratislava, SK
- 2020 - *1000 Vases*, Paris Design Week, Paříž, FR
- 2019 - *TRI ZBIERKY*, Galéria NOVA, Bratislava, SK
- 2018 - *14. mezinárodní hrnkové sympozium 2017 Dubí*, výstavní prostor ve foyer, Uměleckoprůmyslové museum v Praze
- 2018 - *S láskou Markéta a Simona*, Laufen Prague Gallery, Praha, CZ (spolupráce se Simonou Janišovou)
- 2018 - *Ceramics and its Dimensions: SHAPING THE FUTURE /*

Perspektivy keramické tvorby, Uměleckoprůmyslové museum v Praze

- 2018 - *100 rokov dizajnu*, Slovenko 1918-2018, Slovenské múzeum dizajnu, Bratislava, SK
- 2018 - *Z kruhu von - moderná a súčasná slovenská keramika*, SNG Schaubmarov mlyn, Pezinok, SK
- 2017 - *OBJEKTVÁZA*, cyklus *Kolaboratórium*, Galéria Ludovíta Fullu, Ružomberok, SK (spolupráce s Mirou Podmanickou, Petrem Ančicem a Marcellem Benčíkem)
- 2016/17 - *Markéta Nováková V porceláne*, Galéria Dizajn štúdio ÚLUV, Bratislava, SK
- 2017 - *Designblok*, Praha, CZ
- 2017 - *Národní cena za Dizajn*, Slovenské centrum dizajnu, Bratislava, SK
- 2017 - *Křehký Mikulov*, Zámek Mikulov, CZ
- 2017 - *ARTCERAMICS* - Sdružení výtvarných umělců keramiků, Mezinárodní muzeum keramiky Weiden, pobočka Neue Sammlung- The International Design Museum Mnichov, DE
- 2016/17 - *Dialógy SK*, Lisabon, PT; Berlín, DE; Madrid, ESP; Londýn, GB; Vídeň, AT; Varšava, PL; Bratislava, SK
- 2016 - *FOCUS: VESSEL*, Ceramics Talent Award of the Nassauische Sparkasse, Keramikmuseum Westerwald, Hahr-Grenzhausen, DE
- 2014 - *TRI CENY*, Slovenská výtvarná únia, Bratislava, SK (spolupráce s Mirou Podmanickou, Silvií Fedorovou a Tatianou Warenichovou)

Sympozia:

- 2017 - *Mezinárodní hrnkové sympozium*, Český porcelán, a. s., Dubí, CZ
- 2017 - *Medzinárodné sympozium umeleckého šperku*, Kremnica, SK
- 2012 - *Mezinárodní keramické sympozium*, Bechyně, CZ
- 2011 - *Mezinárodní hrnkové sympozium*, Český porcelán, a. s., Dubí, CZ
- 2009 - 21. *Keramické sympozium Lučenec - Kalinovo*, SK
- 2002 - *Mezinárodní keramické sympozium*, Beladice - Pustý Chotár, SK

Značka MARNO vůbec není marná!

Dita Hálová

Životní a profesní dráha designérky porcelánu a vysokoškolské pedagožky Markéty Novákové je rozkročená mezi českou a slovenskou současnou designérskou scénou. Toto dvojí prolínání kulturních vlivů se zrcadlí v jejím životě a tvorbě. Lze její design považovat za český, nebo slovenský? Jakou v obou zemích za svoji dosavadní profesní kariéru zanechala stopu?

Z pohledu vývoje evropského designu porcelánu posledních dekád je k zamyšlení, zda má význam rozdělovat design podle území. Členění designu druhé poloviny 20. století podle národních specifik, jak je tradičně vžité – na italský, skandinávský, německý nebo Ostblokdesign – v dnešní multikulturní a globální společnosti ztrácí význam a opodstatnění pro nástup nadnárodních trendů. Tato tradice nemusí a často nemá v současnosti spojující formální a tvarové analogie, jak se metodologicky dělí keramika v historických a uměleckořemeslných oborech. Přesto je stále třeba na určité lokální vyhraňování se a poukazování na integritu a tradici místa brát zřetel.

Fenomén porcelánu v sobě nese velkou kulturní historickou tradici. Další prvek v samotné surovině porcelánové hmoty. Tato efemérní, a přece silná stopa vyvěrá z velké zkušenosti s porcelánem v historickém Československu. V průběhu desetiletí se opakovaně na pražské UMPRUM (po dlouhou dobu jediné škole s možností na vysokoškolské úrovni studovat v ateliéru Keramika) objevovali absolventi, silné a tvůrčí osobnosti, ovlivňující obor na celém našem území, a to jak v továrních provozech, tak ve volné ateliérové tvorbě. Koncem 90. let 20. století a etablování výuky designu porcelánu na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, nejdříve na Institutu výtvarné kultury a později na Fakultě umění a designu v ateliéru vedeném doc. ak. soch. Pavlem Jarkovským, se tato tradice a vysoká úroveň řemeslného a výtvarného zpracování keramiky a porcelánu dále rozvíjela. V Bratislavě na VŠVU se výuka keramiky integruje do samostatného ateliéru v porevolučním období.

Skutečného profesionála v oboru dělá nejen zvládnutí řemesla a výtvarné stránky, ale také přidání třetí složky: uvažování o samotné filozofii zhmotnění nadčasové a mnohdy utilitární myšlenky dokonalého a funkčního tvaru v kontrastu s dekorací povrchu. Za čtvrtou, zdánlivě nadstavbovou složku lze považovat uvědomělé předávání tohoto tvůrčího procesu dalším adeptům a budoucím kolegům – a to jak v praktické, tak v teoretické rovině. Tyto zkušenosti a schopnosti autorka bohatě projevila rovněž ve svých kurátorských projektech.

Markéta Nováková se odvážně potýkala s porcelánovou hmotou od svého bakalářského studia, kdy jsem ji měla možnost poznat osobně jako její ročníková spolužačka z jiného ateliéru. O její osobní odvaze a nezdolnosti svědčí počátky jejího studia na bratislavské VŠVU. Zde se výrazně formovala nejen její osobnost, životní postoje, ale také tvůrčí rukopis. Na několik let jako by se uzavřela české designérské scéně a intenzivně pracovala. V tomto období vznikají některé předměty a sádrové formy pod zkratkou marno. Ač se nejedná o přímou autorskou značku na porcelánu, běžně se zažila. Osobní označení předmětů, nástrojů její tvůrčí

každodennosti, se postupně přeneslo i do přezdívky, jíž ji označují někteří blízcí přátelé.

V průběhu doktorandského studia se začala Markéta Nováková výrazně prezentovat v Praze – na přehlídkách designu, výstavách, v galeriích a na významných zahraničních přehlídkách a veletrzích současné keramiky a designu porcelánu. Svou tvůrčí a osobnostní stopu zanechala na zásadních a tradičních sympoziích ve střední Evropě. V září roku 2018 jsem s velkou osobní radostí zorganizovala v pražské galerii Laufén prezentaci nazvanou „S láskou, Simona a Markéta“, jež byla doprovodnou výstavou k putovnímu výstavnímu projektu „Perspektivy keramické tvorby“, který představoval experimentální přístupy v tvorbě keramiky a porcelánu studentů evropských vysokých škol, jejich pedagogů a přizvaných hostů. Prezentovány byly myšlenky a procesy, které vznikly v rámci programu „Creative Europe: Ceramics and its Dimensions“ a jeho podprogramu „Shaping the Future“.

Pro tvorbu Markéty Novákové je symptomatické pečlivé hledání finálního tvaru, vedoucí až k určité geometrické strohosti. Vzpomeňme na hrnky PLAY, které můžeme považovat za jistou hraniční formu jejího výtvarného názoru. Projevují se prolínáním pevných, převážně sevřených kónických tvarů, rozrušovaných řezy, dekorem či strukturou. Právě struktura, její poznávání, prozkoumávání v různých materiích a následné přenášení a multiplikování v porcelánu či keramické hmotě představuje originální, autorskou cestu Novákové. Stejně tak lze v její tvorbě vyzorovat určitý kontrast pevného tvaru a jisté hravosti a příznání jiného materiálu (např. u přátelského souboru Bambule). Tento přístup se projevuje především ve spolupráci s Mírou Podmanickou na souborech váz s různými květinami a rostlinnými, naturálními motivy. Zájem o zachycení struktury v porcelánové hmotě vykryštoval v experimentální objekty / nádoby MEMORY prozkoumávající možnosti práce s papírem. V rozvoji těchto přístupů ke struktuře porcelánové a keramické hmoty je patrný vliv díla a osobního kontaktu s vůdčí osobností české výtvarné scény prof. Václavem Šerákem, který její doktorskou práci oponoval a o její tvůrčí cestu jevil živý zájem.

Pro Markétu i mne osobně zůstávají nezapomenutelnými zážitky a současně nezaznamenanými skripty o současném designu porcelánu návštěvy přehlídek designu s profesorem Šerákem v posledních předpandemických letech. Zde jako by se zhmotnila tvůrčí zkušenost: orientovanost ve všech technologických zákoutích tvorby porcelánu, znalost výtvarného vývoje oboru, a především osobité uvažování o křehkosti hmoty, tvaru, čase a společnosti, do níž přenášíme své zhmotnělé tvůrčí vize. Markéta Nováková konfrontuje a rozrušuje vody českého a slovenského designu porcelánu svou osobitostí a solitérstvím. Svou systematickou, pečlivou a obětavou prací tvůrce a pedagoga staví pilíře nové generaci slovenských i střeoevropských designérů porcelánu. Touto publikací tedy marno zdaleka nekončí....

Z katalogu: *Markéta Nováková Paměť porcelánu*, VŠVU Bratislava, 2022

STOPY V PORCELÁNU

Projekt STOPY V PORCELÁNU se započal v roce 2024 a navazuje na habilitační práci Paměť porcelánu doc. Mgr. art. Markéty Novákové, ArtD. Mapuje tradiční místa výroby keramiky a porcelánu, která se přetransformují do aktualizovaných dekorů a vybraných tvarů odrážejících se v designérské tvorbě autorky. Projekt má za cíl vyvolat zájem o motivy spojené s místní tradicí a nabídnout využití pro regionální propagaci formou inovace dekoru a tvaru, tak aby tradiční kreativní průmysl České republiky získal nový impulz a oslovil současným výtvarným jazykem domácí milovníky keramiky a porcelánu. Zároveň je snahou, aby navrhovaný dekor obstál v širším evropském kontextu produktového designu. V aplikované sféře může být následným využitím výrobek: reprezentativní regionální dárkový předmět vysoké estetické a řemeslné výroby. Zapojením se do cyklu autorčiných výstav a postupného vzniku

reminiscencí více či méně známých dekorů jednak vznikne rešerše těchto dekorů pro edukativní využití v oboru a následně jejich propagace nadregionálního významu formou výstav, katalogu a také propagace v médiích.

Markéta Nováková vystavuje s větším časovým odstupem od roku 2018 také v České republice, kde primárně nepůsobí. V minulém roce se autorka prezentovala po dlouhých šesti letech průřezovou výstavou v malé, ale vysoce odborně zaměřené galerii Muzea berounské keramiky v Berouně, a to v nejatraktivnějším termínu sezóny, v době konání zářijových hrnčířských trhů Beroun, které jsou spojene s vysokou návštěvností a mediální odezvou. Právě Berounem, prvním místem projektu, započal v roce 2024 projekt své mapování a v roce 2025 navštíví Bechyni, Jablonec nad Nisou a České Budějovice.

Kurátorka projektu: Dita Hálová
Grafický design: Petr Krejzek, ReDesign
Foto: Kvet Nguyen
Texty: Dita Hálová a Markéta Nováková